

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ПІДЛІТКІВ ПСИХОЛОГІЧНОЮ СЛУЖБОЮ СИСТЕМИ ОСВІТИ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Мамчур Ірина

*Центральноукраїнський державний університет
імені Володимира Винниченка (м. Кропивницький)
itamzur@gmail.com*

Сучасна система освіти в Україні функціонує в умовах численних викликів: війна, соціально-економічна нестабільність, глобальні зміни. У цьому контексті розвиток емоційного інтелекту (ЕІ) підлітків набуває особливого значення як засіб формування психологічної стійкості, соціальної адаптації та гармонійного розвитку особистості. Підлітки особливо чутливі до змін. Невизначеність викликає тривожність, зниження мотивації, порушення соціальної взаємодії. Саме тому системна підтримка через розвиток ЕІ є ключем до збереження психічного здоров'я здобувачів освіти підліткового віку.

Метою дослідження є систематизація, аналіз теоретичних засад та визначення практичних підходів психологічної служби закладів освіти до розвитку емоційного інтелекту підлітків в умовах невизначеності.

Проблема ЕІ почала розроблятися у 80-х роках минулого століття. Певні аспекти її дослідження представлено в працях як зарубіжних так і вітчизняних науковців. Фундаторами проблеми вважають С. Шехтера, Дж. Сінгера, Р. Кліннерта, Р. Бар-Она, П. Селовея, Дж. Майєра, Д. Гоулмана напрацювання яких мали велике значення для її подальшого вивчення [3; 5].

Значна увага у вирішенні даного питання приділялась і українськими дослідниками С. Дерев'янко, Г. Березюк, Е. Носенко, В. Юркевич, Ю. Мединською, Ю. Бреус, які вивчали специфіку ЕІ як цілісну властивість, системну здатність у вирішень проблем особистісного розвитку та соціальної взаємодії [1, 4, 5].

Теоретичний аналіз проблеми засвідчив, що ЕІ – це прижиттєве утворення особистості, що формується в ході онтогенезу та характеризується віковою специфікою. Його формування відбувається в контексті цілісного психічного розвитку, когнітивної та афективної сфер і визначається

особливостями їх функціонування на різних стадіях. Розвиток ЕІ починається з ранніх етапів онтогенезу, але значної інтенсивності цей процес набуває в підлітковому віці, який є сенситивним для даного утворення. В дослідженнях О. Власової було встановлено, що до кінця підліткового віку розвиток ЕІ фактично досягає середніх нормативних показників дорослої людини, а саме: усвідомлення ролі емоцій в житті і себе, як носія конкретних переживань; здатність підтримувати і розвивати контакти, вливати на інших; гнучкість взаємодії, здатність відстоювати власну думку та поважати думку інших, застосовувати продуктивні стратегії вирішення суперечностей; самоаналіз та ідентифікація емоцій, самопізнання; розуміння переживань іншого, їх розгорнутий аналіз; уміння пристосовуватись до іншого під впливом інформаційно-афективного аспекту повідомлення [2].

Спираючись на аналіз наукових джерел та теоретичних підходів до вивчення емоційного інтелекту, можна визначити ЕІ підлітка як цілісне утворення, що об'єднує когнітивний, регулятивний та афективний компоненти.

Дослідження емоційного інтелекту підлітків було проведено у 2023–2024 роках на базі комунального закладу «Ліцей «Центральний» Кропивницької міської ради» м. Кропивницький. Загальну вибірку респондентів склали з 55 підлітків 8-9 класів за допомогою методики Н. Холла.

Кількісно-якісний аналіз даних по загальній вибірці респондентів ($N = 55$) показав, що підлітки у своїй більшості мають середні показники сформованості різних параметрів за шкалами методики Н. Холла («емоційна обізнаність» 60%; «управління власними емоціями» 40%; «самотивація» 60%; «розпізнавання емоцій інших» 50%; «емпатія» 40%). Однак, разом з тим у значної кількості підлітків помічені й низькі параметри прояву емоційного інтелекту за такою шкалою як «управління власними емоціями» 60%. Це може свідчити про те, що не дивлячись на те, що певні знання про свою емоційно-потребову сферу у підлітків присутні, управляти своїми емоціями їм важко, що і є частковою причиною такого значного відсотку конфліктних дітей цього віку.

Таким чином, дослідження актуалізувало необхідність роботи психологічної служби системи освіти з розвитку емоційного інтелекту здобувачів освіти підліткового віку.

Психологічна служба системи освіти через діагностичний, просвітницький, консультативний та корекційний напрями діяльності здатна розвивати ЕІ, а саме:

- проводити діагностику рівня ЕІ;
- розробляти та впроваджувати корекційно-розвиткові програми;
- підтримувати педагогів та батьків у розвитку емоційної культури;
- працювати з проявами тривожності, агресії, емоційного вигорання у здобувачів освіти;
- працювати з індивідуальними запитами підлітків щодо проблем психоемоційної сфери.

Таким чином, теоретичний аналіз та дослідження емоційного інтелекту дають можливість стверджувати, що він є базовою складовою гармонійного розвитку особистості підлітка в умовах невизначеності. Психологічна служба системи освіти виконує важливу функцію щодо його розвитку через цілеспрямовану діагностико-корекційну, просвітницьку та консультативну діяльність. Підвищення рівня ЕІ є запорукою соціальної адаптованості, психологічного благополуччя та життєстійкості учнівської молоді.

ЛІТЕРАТУРА

1. Августюк М. М. Методичні поради до підвищення рівня емоційного інтелекту в здобувачів вищої освіти. Острог: Вид-во Національного університету «Острозька академія», 2022. 94 с.
2. Александровська Е. М., Кокуркіна Н. І., Куренкова Н. В. Психологічне супроводження школярів. Київ : Вид. центр «Академія», 2013. 208 с.
3. Гоулман Д. Емоційний інтелект / пер. з англ. С. Л. Гумецької. Харків : Віват, 2018. 213 с.
4. Мамчур І. В. Емоційний інтелект підлітків як невід'ємна складова їх міжособистісного спілкування. *Психологія особистості: історія, сучасність та перспективи*. Зб. мат-лів Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнародною участю. Київ : Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2022. С. 36–43.
5. Носенко Е. Л., Коврига Н. В. Емоційний інтелект: концептуалізація феномену, основні функції. Київ : Вища школа, 2003. 126 с.